

Міністерство освіти і науки України
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Національна академія наук України
Одеський державний екологічний університет
Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка

МАТЕРІАЛИ

Четвертої Всеукраїнської науково-практичної
конференції

**«Євроінтеграція екологічної політики
України»**

25 жовтня 2022 р.

м. Одеса

Одеса

Одеський державний екологічний університет

2022

УДК 502.34:327
М 34

Матеріали Четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграція екологічної політики України». Одеса: Одеський державний екологічний університет. 2022, 448 с.
ISBN 978-966-186-225-7

Видається за рішенням оргкомітету конференції.

Четверта Всеукраїнська науково-практична конференція «Євроінтеграція екологічної політики України» проведена кафедрою екологічного права і контролю Одеського державного екологічного університету та Національним ботанічним садом імені М. М. Гришка НАН України.

В роботі конференції прийняли участь представники Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Національної поліції України, органів місцевого самоврядування, Національної Академії наук України, установ природно-заповідного фонду України, вищих та загальноосвітніх учбових закладів, приватних компаній.

В збірнику наведені матеріали, які висвітлюють головні екологічні питання України і їх вирішення шляхом Євроінтеграційного процесу збереження довкілля.

Відповідальний за випуск:
кандидат географічних наук, доцент
Бургаз О.А.

Матеріали друкуються у авторській редакції і відповідальність за їх зміст несуть автори. Оргкомітет конференції претензії з цього приводу не приймає.

ISBN 978-966-186-225-7

© Одеський державний
екологічний університет, 2022

ПЕРЕШКОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ ПРОМИСЛОВОГО ЗАБРУДНЕННЯ В УКРАЇНІ

Владимирова О.Г.

Одеський державний екологічний університет

У листопаді 2021 р на Конференцією ООН зі зміни клімату (COP26) Україна долучилась до ініціатив Global Methane Pledge та Power Past Coal Alliance, які спрямовані на усунення витоків метану в атмосферу та відмову від спалювання вугілля. Раніше Україна вже взяла на себе зобов'язання досягти цілі щодо скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року від рівня 1990 року за оновленим Національно визначеним внеском до Паризької Угоди.

Щоб реалізувати ці ініціативи, необхідно якнайшвидше виконати завдання щодо модернізації великої промисловості, тобто імплементувати Директиву 2010/75/ЄС про промислове забруднення [1].

Головне завдання Директиви полягає у взаємній реалізації країнами-членами Євросоюзу правил щодо запобігання, скорочення та по можливості запобігання забруднення від промислової діяльності води, повітря та землі. Вона передбачає модернізацію спалювальних установок та інтегровану дозвільну систему, запроваджує так званий «моніторинг на трубі», а також передбачає зменшення та усунення промислового забруднення шляхом застосування найкращих технологій (так званих НДТМ).

Задля законодавчого забезпечення реформи була прийнята Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення.

За Планом заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення, який був затверджений урядом 27 грудня 2019 р. розробка та ухвалення Закону України «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення» мало відбутися ще у 2020 році. Уряд ухвалив відповідний законопроект у лютому 2020 р. та внесено до парламенту 24 лютого за №4167. Прийняття законопроекту за основу було тричі провалено у парламенті, і згідно із регламентом знято з розгляду (крайне відхилення 15.07.2021 р.). Що сталося? Головними опонентами ухвалення законопроекту виступає Українська асоціація бізнесу і торгівлі (УБТА) та Комітет екології та розвитку зеленої економіки Федерації роботодавців України. Реформування сфери промислового забруднення зачіпає інтереси великого бізнесу, і тому було докладено багато зусиль, щоб затягти розгляд законопроекту. Депутатами була зареєстрована низка альтернативних законопроектів (№№4167-1, 4167-2 та 4167-3), що сповільнило розгляд основного законопроекту.

Навидь підтримка законопроекту українськими активістами, депутатами Європарламенту, посадовцями Єврокомісії, представництвами ЄС та ООН в Україні виявилась недостатнім, щоб переконати парламент.

На сьогодні ми спостерігаємо, що стратегія створення перешкод до впровадження реформи промислового забруднення реалізується за відпрацьованим раніше сценарієм. Після реєстрації нового законопроекту (№6004) з'явилися два альтернативні: №6004-1 та №6004-2.

Два з них вносяться 7 вересня 2021 р.: Проект Закону «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (реєстраційний №6004) від депутатки Устінової О.Ю. [2]; Проект Закону «Про запобігання, зменшення та контроль забруднення, що виникає в результаті промислової діяльності» (реєстраційний №6004-1) [3] від депутата О.Р. Марусяка та інших. 22 вересня 2021 р. зареєстрований другий альтернативний проект Закону України «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля» (реєстраційний №6004-2) [4] головою Комітету з питань екологічної політики та природокористування Бондаренко О.В.

Законопроект №6004 ідентичний законопроекту №4167, але містить, більшою мірою незначні технічні зміни. До нього внесені більш конкретизовані положення щодо впровадження висновків НДТМ, уточнено положення щодо транскордонних консультацій та узагальнено перелік документів для реєстру інтегрованих дозволів, натомість скасовано зобов'язання уряду проводити моніторинг змін стану здоров'я населення, що виникає в результаті промислової діяльності, розроблення середньо- та довгострокового прогнозу покращення показників стану здоров'я населення, проведення оцінки впливу впровадження положень Закону, розроблення концепції державної цільової програми підтримки підприємств, що впроваджують НДТМ тощо.

Законопроект №6004-1 представляє інтереси бізнесу і дозволяє основним забруднювачам не модернізуватися ще 20 і більше років і містить низку послаблень для забруднювачів та разом із тим, положень, які суперечать Директиві 2010/75/ЄС. Це покладення проведення моніторингу на дозвільний орган замість оператора спалювальної установки викидів, здійснення моніторингу лише при досягненні нормативів гранично допустимих викидів з висновків НДТМ (у разі застосування відступу через більше ніж 20 років), розробка ще одного законопроекту, який визначив би джерела фінансування заходів для досягнення операторами установок екологічних нормативів. Також передбачається, що дія поточних нормативів (що діють зараз і не відповідають Директиві) продовжується на невизначений період. Це означає не тільки фактичну легалізацію недотримання законодавства, але й ставить в неконкурентні умови промисловість, що виконує вимоги законодавства і впроваджує заходи з модернізації. Все це виключить потенційні стимули до зменшення забруднення та погіршить існуючі умови. К тому ж законопроект звужує поле впливу громадськості, що веде до недотримання вимог Орхуської конвенції.

Законопроект №6004-2 – компромісний документ, що не обіцяє негайних результатів, але закладає основи довгострокових позитивних змін для довкілля. Він відповідає вимогам відповідної директиви ЄС і найбільш проопрацьований в контексті його інтеграції із чинним загальним та секторальним законодавством.

В ньому впроваджує 3 основні речі:

прогнозовані та єдині з ЄС правила регулювання промислового забруднення (закріплені у висновках НДТМ), для досягнення яких передбачається більше 13 років;

дерегуляцію: один інтегрований довкільний дозвіл замість трьох;

електронну прозору дозвільну систему, яка забезпечує доступ до екологічної інформації для всіх зацікавлених сторін.

Без його схвалення всі амбіції України щодо декарбонізації та «зеленої» модернізації, та, як наслідок, підвищення якості життя українців та забезпечення конституційних прав на безпечне для життя та здоров'я довкілля – неможливі. К тому ж Україну чекатиме суттєві наслідки, пов'язані із провалом зобов'язань за Угодою про асоціацію із ЄС.

Наразі перед депутатами постає складаний вибір: погодитися з аргументами забруднювачів та пристати на законопроект №6004-1, що не відповідає вимогам Директиви 2010/75/ЄС, або проявити політичну волю і виконати вимоги Угоди про асоціацію, Договору про Енергетичне Співтовариство, та задекларовані політичні вектори розвитку держави, підтримавши один із законопроектів (№№6004 або 6004-2), які дозволять провести справжню реформу промислового забруднення.

За дослідженням, яке проведено ГО «DiXi Group» [5] авторами проаналізоване три можливі сценарії реалізації політики щодо зменшення, запобігання та контролю промислового забруднення:

1. Консервативний сценарій:

- прийняття та частковий рівень виконання законодавства для реформи та формального впровадження Директиви 2010/75/ЄС;
- перехідний період та реальне зниження промислового забруднення відкладається.

Тобто буде прийняте законодавство, що запроваджує систему інтегрованих дозволів, проте перехід на жорсткіші екологічні нормативи, що відповідають висновкам НДТМ, не здійсниться. Підприємства згодом будуть вимушені платити високу ціну «вуглецевого мита» і втрачати конкурентоздатність; держава продовжуватиме субсидувати збиткову вугільну галузь; залишається залежність енергетики від викопних видів палива та їх імпорту. Все це приведе до зростання негативного впливу викидів забруднюючих речовин на стан довкілля, зміни клімату та здоров'я населення;

2. Базовий сценарій:

- передбачає реальне впровадження політики реформи сфери промислового забруднення відповідно до Директиви 2010/75/ЄС;
- повна реалізація законодавства (чинного та запланованого станом на початок 2022 р) та прийнятих стратегій та міжнародних зобов'язань, але із затримкою.

Відтермінування переходу на жорсткіші екологічні нормативи матиме негативний вплив на здоров'я населення та стан довкілля у т.ч. в контексті зміни клімату. Фінансовий тягар дотування вугільних шахт, поки є попит на вугілля, а також фінансові втрати від наслідків захворюваності населення через забруднення повітря продовжуватиме нести держава. За думкою авторів Слідування цим сценарієм може стати для України вимушеним через війну з РФ (в залежності від її тривалості та характеру бойових дій), стану української економіки в цілому та енергетичного сектору зокрема, а також наявності та

обсягів зовнішньої фінансової підтримки на впровадження заходів екомодернізації;

3. Оптимістичний сценарій:

- повна реалізація Директиви 2010/75/ЄС у заявлені (найкоротші) терміни, включно з НДТМ;

- узгодження процесів екомодернізації та відмови від вугільної енергогенерації у період 2035-2040 р.р;

- скорочення коксового виробництва до 2050, перехід на відновлювані джерела енергії (ВДЕ).

Цей сценарій потребує великого обсягу інвестицій, значне фінансове навантаження на бізнес, населення та державний бюджет у короткі терміни.

Повноцінна реформа у сфері запобігання, зменшення та контролю промислового забруднення, це системна реформа багатьох напрямків, а не лише запровадження інтегрованого дозволу. Вона тягне за собою набагато масштабніші зміни: має забезпечити перехід до НДТМ; виконання заходів з екологічної модернізації та спонукатиме бізнес до впровадження нових екологічно безпечних технологій.

Необхідність «зеленого» відновлення різних секторів промисловості – це одна з центральних тем для відбудови України і подальшого її долучення до ЄС.

Будемо сподіватимуться, що вже найближчим часом Верховна Рада розгляне законопроекти та ухвалить тій, який відповідає Європейським нормам і які збережуть чисте довкілля та українську промисловість.

Література

1. Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року Про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю). URL:

https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf.

2. Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення: Законопроект, реєстраційний №6004. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27616>.

3. Про запобігання, зменшення та контроль забруднення, що виникає в результаті промислової діяльності: Законопроект, реєстраційний №6004-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72691.

4. Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля: Законопроект, реєстраційний №6004-2. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72817.

5. Реформа начисто. Аналіз потенційного впливу (ex ante) впровадження Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення) в енергетичному секторі України. Резюме. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/10/1664895370285_dixi-dozvil-report-resume.pdf